

Ir. J. T. M. Broekhuizen / Wat zijn klonen, cultivars en rassen?

Instituut van Bosbouwkundig Onderzoek, Landbouwhogeschool

In artikelen over populieren en andere houtsoorten komen steeds weer de termen „kloon”, „cultivar” en „ras” voor. Het kan nuttig zijn de betekenis daarvan aan de hand van enkele voorbeelden te verklaren.

Kloon.

Een „kloon” is de verzamelnaam voor alle planten, die door één of andere wijze van ongeslachtelijke, vegetatieve vermeerdering (stekken, enten, oculeren, afleggen, enz.) van één enkele plant zijn verkregen. Dit houdt in dat alle planten die tot één kloon behoren, precies dezelfde erfelijke eigenschappen bezitten. Planten die uit zaad zijn ontstaan, ook die welke zijn ontstaan uit zaden van één plant, kunnen dus nooit tot één kloon behoren.

Vooraf bij populieren en wilgen wordt veel gewerkt met klonen. Elk van de verschillende populieren en wilgen die onder een bepaalde naam onder contrôle van de N.A.K.B. worden verhandeld, is immers door middel van stekken ontstaan uit één oorspronkelijke plant. In enkele gevallen weet men nog nauwkeurig welke deze plant was. Soms, zoals bij de 'Löns', leeft de boom waarvan de eerste originele stekken werden gesneden, nog steeds.

Cultivar.

Het begrip „cultivar” (afgekort: cv.) is moeilijker te omschrijven. Het is afgeleid van het woord cultuurvariëteit. Deze naam duidt aan, dat het gaat om een groep planten die door cultuur in stand wordt gehouden en die voor de cultuur van waarde is. Het is een eenheid binnen de soort en omvat een bepaald type planten, dat zowel uit zaad als door vegetatieve vermeerdering kan zijn ontstaan. Een cultivar kan onder meer bestaan uit een aantal veel op elkaar lijkende klonen. Een nauwkeurige omschrijving zal hier niet worden gegeven omdat dan te veel droge theorie zou moeten worden behandeld. Wel moet worden opgemerkt dat een cultivar ook slechts één kloon kan omvatten. Dit is bij populieren meestal het geval.

Het belang van het begrip cultivar is dat daarmee bij de beschrijving van planten op eenvoudige wijze een duidelijk onderscheid kan worden gemaakt tussen botanische namen en namen van gecultiveerde planten, d.w.z. planten, die uitsluitend door doelbewuste teelt worden vermeerderd.

Het woord cultivar komt overeen met het Duitse „Sorte” dat voor plantkundige doeleinden niet vertaald kan worden door „soort”, want dit wordt in het Duits vertaald door „Art”.

Ter verduidelijking het volgende: *P. nigra* is een soort (Duits: Art). *P. nigra* 'Italica' en *P. nigra* 'Verecken' zijn klonen of (éénklonige) cultivars (Duits: Sorte), die deel uitmaken van de soort *P. nigra*.

Ras.

De term „ras” is een bekende Nederlandse uitdrukking die door de Raad voor het kwekersrecht wordt gebruikt als Nederlandse „vertaling” van cultivar. Het verdient daarom mijns inziens aanbeveling om, vooral in op de praktijk gerichte artikelen over populieren en wilgen, „ras” te gebruiken in plaats van „cultivar”.

Het verschil tussen cultivar of ras enerzijds en kloon anderzijds wordt duidelijk aan de hand van het volgende.

'I 214' is in Italië ontstaan uit kruisingswerk door het bekende populiereninstituut te Casale Monferrato. Van het grote aantal zaailingen dat werd verkregen en door stekken vermeerderd, is

er één onder de naam 'I 214' in de handel gebracht. Dit is dus een kloon. Ook de planten die onder N.A.K.B.-contrôle als 'Serotina' worden verhandeld behoren tot één kloon. In publicaties worden ze echter vaak „cultivars” genoemd. Zoals hiervoor is uiteengezet, is dit toegestaan omdat cultivars éénklonig kunnen zijn.

In verschillende oude populierenbeplantingen in ons land die niet met N.A.K.B.-materiaal zijn aangelegd, komen verschillende bomen voor die veel op 'Serotina' lijken. Ze wijken daarvan door slechts kleine verschillen iets af, onder meer door het tijdstip van bladontluiking. Daar de verschillen tussen deze typen onderling zeer gering zijn, worden ze tezamen tot de cultivar 'Serotina' gerekend. In dit geval bestaat de cultivar dus uit meer dan één kloon. Dit is voor de populieren- en wilgenteelt echter geen gewenste situatie omdat dit verwarring geeft.

Tenslotte nog iets over de schrijfwijze van de namen van rassen. Volgens de regels voor de naamgeving, die zijn vastgesteld door het internationale botanische congres in 1950, moeten namen voor gekweekte rassen duidelijk te onderscheiden zijn van botanische namen. Daarom is besloten dat rassenamen steeds met een hoofdletter moeten beginnen. Bovendien moeten ze òf worden voorafgegaan door de afkorting cv., òf tussen enkelvoudige aanhalingstekens worden geplaatst. Bijvoorbeeld: *P. canadensis* cv. *Serotina*, *P. canadensis* 'Serotina', cv. *Serotina* of 'Serotina'.

Uit de hand te koop :

complex van

4 ha 7-jarige populieren,

grotendeels proefveld Landbouwhogeschool

1 ha 3-jarige populieren:

'I 214' en 'Regenerata Duitsland'

1½ ha 1-jarige populieren:

'Löns', 'Regenerata Duitsland' en 'I 214'

bijna 3½ ha hakgriend (verhuurd)

ruim 1 ha weiland (verhuurd)

gelegen ten N. van de autosnelweg Utrecht-Den Haag ± 6 km van Utrecht

Nadere inlichtingen bij:

JACHTOPZIENER R. v. d. VLIS

Reierscop 7 - DE MEERN